

In november liepen in Gent en Brussel twee voorstellingen die deze mythe onderzoeken. De invalshoeken van *Collect-if by Collect-if* en *Project/Projet* van Xavier Le Roy verschillen hemelsbreed, maar beide benaderen deze blinde vlek van het theater wel vanuit een moderne, eerder dan post-moderne opvatting over kunst. Beide werken zijn immers, hoewel het tegendeel het geval lijkt bij *Collect-if*, geen assemblages die de wisselvalligheid van elke betekenis tonen, maar integendeel vernuftige constructies die hun dynamiek ontlenen aan een centrale leegte. Ze tonen de onmogelijkheid om een betekenis te fixeren, maar openen daarmee ook ruimte voor de fantasie van de toeschouwer.

BIJ LE ROY kan je er gewoon niet naast kijken. *Project/Projet* opent met een bizar balspel, dat gespeeld wordt zonder bal. De gelijkenis met het eindbeeld van Antonioni's film *Blow-Up* is onmiskenbaar, al zag Le Roy zelf de overeenkomst slechts post-factum. In Antonioni's film maakt een fotograaf beelden in een park. Bij het ontwikkelen merkt hij in de achtergrond een vlek in de vorm van een lichaam. Uit de blikken van de omstaanders leidt hij af dat zich hier een misdaad heeft afgespeeld. In het park vindt hij inderdaad een lijk, dat de volgende dag echter verdwenen is. Ondertussen ontmoet de fotograaf in zijn atelier vele vrouwen, maar afgezien van wat gestoei kan hun aanwezigheid hem slechts matig boeien, gebiologeerd als hij blijft door wat zich buiten zijn medeweten voorgedaan heeft in zijn aanwezigheid. De film eindigt met een landerige uitstap. De fotograaf legt er zich al bij neer dat hij nooit de ware toedracht van het gebeuren, noch de geheimzinnige vrouw die ermee verbonden is, zal kunnen achterhalen. Plots ontmoet de fotograaf een bende vrolijke klanten in buitenissige kostuums. Op een afgelegen tennisveld beginnen twee van hen tennis te spelen, maar wel zonder bal. De anderen doen volop mee: hun hoofden bewegen zich van links naar rechts, mee met de onzichtbare bal. Plots valt deze imaginaire tennisbal vlak voor de voeten van de held. Als de tennisspeelster hem teken doet de bal terug te gooien, speelt de fotograaf, na een kleine aarzeling, het spel tenslotte toch mee. Hij raapt de bal op en gooit hem terug. Deze scène toont terugkijkend de waarheid van de hele film. De verbeelding, het avontuur van de fotograaf had in wezen geen object, geen lijk nodig om toch mogelijk te zijn. In *Project/Projet* speelt een zelfde effect: het is niet nodig om een

object van belangstelling, van verlangen aanwezig te stellen op de scène om een dialoog tussen de zaal en het podium op gang te trekken. Integendeel zelfs, men zou, met deze voorstelling in gedachten, kunnen stellen dat het ontbreken ervan juist de mogelijkheid opent voor een uitwisseling tussen acteurs en toeschouwers, hoezeer zij uiteraard in twee verschillende werelden leven die naar elkaar kijken.

Project/Projet ontstond uit *Extensions*, een eerder onderzoek van Le Roy. Daarin ging hij de betekenis en de mogelijksvoorwaarden van improvisatie binnen de dans na. Zijn uitgangspunt was eenvoudig. Om een voorstelling die ontstaat uit improvisatie levendig te houden zou, idealiter, de repetitie moeten samenvallen met de voorstelling. Volgens dat utopisch uitgangspunt moet het moment zelf alles betekenen. Maar Le Roy beseftte onmiddellijk dat het onmogelijk zou zijn een danser op podium volledig samen te laten vallen met zijn acties en dat ook nog met een publiek te kunnen delen. De notie 'spel' bleek veel beter dan 'improvisatie' in staat om te beschrijven wat dan wel gebeurde. Spelen is nauw verwant aan theater. Elk spel is ook een fictie: je speelt in alle ernst een rol, in het volle besef dat het niet 'echt' is. Een spel is een parallelle realiteit, die regels en gebruiken van de samenleving opneemt en transformeert op een ander vlak. In *Extensions* ontbraken echter vooraf gegeven spelregels, zodat de dansers uit de observatie van anderen handelingen een actie-strategie dienden te distilleren om vervolgens te kijken of die aansloeg. De spelregels ontstonden dus gaandeweg. Merkwaardig genoeg dachten toeschouwers vaak dat ze de spelregels doorhadden, hoewel dat, bij gebrek aan vooraf gegeven regels, onmogelijk was. Anderen voelden zich dan weer buitengesloten en haakten af.

DE VOORSTELLING, of het 'product' *Project/Projet* – Le Roy keert hier inderdaad terug naar de idee van een afgeronde voorstelling, een product – vertrekt vanuit deze frustratie over een gemiste communicatie. Mensen zoeken in het theater blijkbaar iets anders dan alleen maar het plezier om naar een spel te kijken, iets waarvan ze wel degelijk genieten bij een sportwedstrijd. Meestal wordt aangenomen dat de meerwaarde van het product theater tegenover

een wedstrijd ligt in de betekenis die eraan ten grondslag ligt. Dat is wat we overhouden, meenemen. Maar is dat wel zo? Is er zo'n betekenis nodig achter de betekenaars – acteurs, scenografie, kostuums – om theater iets te laten voorstellen? Is er, kortom, een 'tennisbal' nodig, of kunnen we het ook zonder stellen? Misschien niet. Om het in de woorden van Le Roy te zeggen: de inzet van deze voorstelling is het tonen van een '*sens dans la présence*'.

Project/Projet toont op welk moment andere publieke evenementen als sportmanifestaties, rituelen, film, performances of plechtigheden theater of dans worden. Het stuk toont ook en vooral dat die verschuiving niet ontstaat door een inhoud die vooraf gaat aan de voorstelling. In *Project/Projet* wordt, bij wijze van extensie van *Extensions*, de parallel getrokken met een sportmanifestatie. Je ziet vele kleine wedstrijden, soms meerdere door elkaar, en bovendien worden ook punten omgeroepen. Door een reeks strikt formele ingrepen wordt echter de overgang van wedstrijd naar theaterspel duidelijk gemaakt. Het gaat telkens om expliciete, arbitraire wijzigingen in het spelverloop die tonen waar de speler acteur wordt en, als het lukt, ook waar de aanwezige in de zaal toeschouwer wordt. Op een bepaald ogenblik worden bijvoorbeeld letterlijk de rollen verdeeld: de spelers wisselen hun voornamen en dus ook hun identiteit binnen het spel uit. Andere ingrepen, zoals het verduisteren van de scène, verleiden de toeschouwer er dan weer toe om zelf het beeld af te maken. In de abstracte, zinloze bewegingen, die echter door een zorgvuldige manipulatie van hun opeenvolging en vorm 'bezienswaardig' gemaakt zijn, herken je het basisstramien van elke dansvoorstelling. Die draait in laatste instantie steeds om de manier waarop het gebeuren ons aankijkt en onze verbeelding tot leven wekt, zonder per se een verhaal of betekenis te bevatten. *Blow-Up revisited*. Toch is deze voorstelling – en dat is wellicht haar grootste kwaliteit – geen filosofisch traktaat of louter theoretische oefening. De voorstelling drijft, aan beide zijden van het podium, op een zeker enthousiasme, een appèl op ons vermogen om ons in te leven in een situatie, al is die dan ook vederlicht en gespeend van elke boodschap. Dat heeft een bevrijdend effect. *Project/Projet* is een warm pleidooi voor de eenvoud van dans. Het poëtisch potentieel ervan ligt hier niet in haar complexe mededelingen of vormen, maar in de structuur van het gebeuren en de spelinzet (dus niet de echte aanwezigheid) van de dansers. Als een soort toegift krijg je tot slot nog even 'echt'